

Posudek na diplomovou práci Michaely Munkové, Židovské instituce a státní správa v letech 1945-1956, Praha 2007, 144s. + 21s.

Práce M. Munkové je prioritně zaměřena na korelace orgánů státní správy Československé republiky a židovských institucí s chronologickým vymezením na období 1945-1956. Jejich vzájemné vazby zkoumá a poměřuje na základě významných příkladů či příběhů s koncentrací na problémy, jimž musela čelit ta část židovské populace, jež přežila holocaust, příp. se vrátila z exilu. Komplikace zjevně narůstaly, neboť do situace zasahovaly i tendence a tenze polarizujícího se světa, proměny české společnosti dané doby i podstatná rezidua ve slovenské společnosti, která jen těžko překonávala vzorce jednání z předchozích let.

Ocenit lze heuristickou bázi postavenou na písemnostech Národního archivu v Praze, z nichž řada dokumentů byla pro historické bádání použita poprvé. Adekvátní je i znalost existující literatury, byť by nebyla „od věci“ hlubší a kritičtější analýza některých titulů. Vstupní kapitola o vybraných problémech správního a politického vývoje Československa po roce 1945 má kompilativní charakter a dokládá schopnost autorky na vymezeném prostoru vyložit vybrané otázky poválečného československého vývoje. Větší část textu je také zaměřena na problémy juristicko-správní a méně se čtenář dozvídá o vývoji politickém. Kapitola o židovských institucích po roce 1945 je napsána se znalostí věci a jednoznačně ukazuje zaujetí diplomantky tématem. Škoda jen, což platí i pro další text, že nebyla více využita oral history, jež by umožnila řeč archivních dokumentů více zalidnit a dodat jí náboj osobního prožitku.

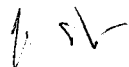
Rozsahem nevelká, ale závažná je partie o poválečném antisemitismu na Slovensku, která zřetelně ukazuje propojenost regionálních elit společnosti na východě republiky i jejich specifické zájmy, jež dovedly v lokálních podmínkách prosazovat bez ohledu na politiku státu a jeho ústřední orgány. Místní, téměř rodinné (či snad klanové) struktury tak v konkrétních městech a vesnicích hrály reálně mnohem výraznější roli, než by se dalo předpokládat. Podnětné jsou i kapitoly o zneužití (příslušných) dekretů prezidenta republiky, a to zejména při restitucích židovského majetku. Probírané kauzy dokládají, že pro vydávání především velkého majetku židům, kteří se vrátili z koncentračních táborů či ze zahraničí, nebyla zejména politická vůle a docházelo k řadě manipulací. Je však třeba připomenout, že se to netýkalo pouze majetku židovských obyvatel, ale šlo o širší trend související

s připravovanou a částečně již realizovanou přestavbou ekonomických a vlastnických základů československé společnosti v intencích radikální levice. Za přeexponované považuji některé formulace o uplatňování antisemitismu. Situace rozhodně nebyla černobíle jednoduchá a promítaly se do ní i pozůstatky starších tenzí i povědomí, že např. velká část židovské populace v českých zemích se v 19. a v prvních decenních 20. století hlásila k němectví, a to nezřídka k němectví vyhraněně nacionálního stříhu zaměřenému antičesky.

Následující partie o židovském vystěhovalectví a vztazích mezi tehdejším Československem a Izraelem se soustředily na vcelku známé uzlové momenty ambivalentních kontaktů, do nichž stále více zasahovaly velmocenské rozpory rozděleného světa, zájmy SSSR apod. (I zde trvá výtka na některá „přetažená tvrzení“. Např. každá kritika Izraele, mezinárodních židovských organizací, židovských náboženských obcí aj. nemusí být nutně antisemitismem.) Určité připomínky mám k závěru, který je více souhrnem poznatků než komplexním posouzením zkoumané problematiky. Poznámkový aparát, seznam pramenů a literatury i přílohy mají odpovídající podobu.

Diplomová práce kol. M. Munkové je nepochybným přínosem pro poznání vztahu správních struktur Československé republiky k židovským institucím i židovské populaci ve zkoumaném období, a lze ji proto doporučit k obhajobě.

V Praze, dne 1. června 2007

Doc. PhDr. Jirí Šouša, CSc.